

потенціалу школярів, зумовлює розробку та наукове обґрунтування технології формування у майбутнього вчителя готовності до самореалізації у музично-творчій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. / Вебер М. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
2. Крюкова Д. До проблеми удосконалення навчально-виховного процесу в навчальному закладі / Д. Крюкова // Рідна школа. – 2003. – № 8. – С.10 – 11.
3. Маслоу А. Самоактуалізація / А. Маслоу // Психологія личности. – М. : МГУ, 1982. – С. 108 1 – 17.
4. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості / В.О. Моляко // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С.2 – 10.
5. Муляр В. І. Проблема становлення особистості в системі “індивід – суспільство” (філософсько-культурологічний аналіз) : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня доктора пед. наук. / В.І. Муляр – Дніпропетровськ, 1999. – 32 с.
6. Ніцше Ф. Так казав Заратустра: Жадання влади. / Ніцше Ф. – К. : Основи, 1993. – 415 с.
7. Сегеда Н. А. Підготовка майбутнього вчителя музики до професійної самореалізації : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. / Н.А. Сегеда – К., 2002. – 20 с.
8. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів : [у 2х т.] / Г.С. Сковорода – К. : Наукова думка, 1973. – Т. 1. – 532 с.; Т. 2. – 576 с.
9. Шопенгауер А. Избранные произведения. / Шопенгауер А. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 544 с.

УДК 37.013.46

А.А. Дробін

Кіровоградський державний педагогічний
університет імені В. Винниченка

АКТУАЛЬНІСТЬ УВЕДЕННЯ КУРСУ “СУЧАСНЕ ПРИРОДОЗНАВСТВО” У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз доцільності введення нового курсу природознавчого напрямку на гуманітарних спеціальностях ВНЗ та розглянуто передумови історії введення такого курсу в аналогічних навчальних закладах Росії.

В статье проанализировано необходимость введения нового курса естественнонаучного направления на гуманитарных специальностях ВУЗов и рассмотрены предпосылки истории введения такого курса в аналогичных учебных заведениях России.

In this article analysed necessity of introduction of new course of natural-science direction on humanitarian specialties of Institutes of higher and pre-condition of history of introduction of such course in analogical educational establishments of Russia.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку людської цивілізації обумовлений трьома чинниками – рівнем розвитку науки у природничому пізнавальному напрямі, рівнем розвитку прикладної технічної й технологічної наук та рівнем розвитку культури – гуманістичної гілки науки. Попередні етапи

розвитку цивілізації призвели до глобальних кризових явищ у взаємодії людини та суспільства із природою. В. Стьопін [9] пов'язує вихід із глобальної кризи зі зміною підходу до взаємовідносин “людина – суспільство – природа”. Цей підхід можливий через зміну вектора освіти та нові підходи до неї, який передбачає поєднання природничих, прикладних та гуманітарних наук в єдиний науковий комплекс. Тобто, з одного боку, необхідно внести моральні, етичні і навіть естетичні категорії у сферу науки, а з другого боку – гуманітарній культурі корисно сприйняти природничо-наукову традицію постійного переосмислення накопичених раніше поглядів, виокремити закони гармонії, які найефективніше працюють за раціоналістичного способу пізнання дійсності.

Це насамперед пов'язано з тим, що за сучасних умов фізичні, хімічні, біологічні та соціальні науки вивчають окремі сторони, процеси Всесвіту, створюючи часткове знання про світ. Синтетичні, стикові науки: фізична хімія, геохімія, біофізика, біогеохімія вивчають цілісно лише окремі процеси Всесвіту. Космологія розглядає тільки фізичний і фізико-хімічний аспекти світобудови. У дійсності Всесвіт не розчленований на окремі природні й соціальні процеси, у Всесвіті вони є органічною єдністю, єдиним цілим. Еволюція Всесвіту колись і тепер має спрямованість на самопізнання, тому що людина і суспільство є невід'ємною рефлексивною частиною світобудови. Щоб розглянути Всесвіт як єдине органічне ціле, необхідна особлива цілісна форма ідеології, що буде синтезом філософського, наукового, художнього та екологічного знання, який дає цілісне знання про світ, про місце і роль людини в ньому.

Оскільки специфіка сучасного світу, особливості його пізнання й освоєння ставлять перед людиною й людством нові завдання та нові вимоги: розуміння світу як системи, розвиток якого має складний нелінійний характер; пізнання як світу, так і культури в цілісності та єдності; збагачення мислення через освоєння сучасних методів наукового пізнання; розуміння призначення людини, її інтегральної природи й особливого місця людини в культурі, то, з огляду на ці завдання наука повинна сьогодні йти по шляху модернізації освіти. Тому в межах цього процесу створюється нова освітня парадигма: фундаменталізація й цілісність освіти. Фундаментальна освіта реалізує єдність онтологічного й гносеологічного аспектів навчальної діяльності. Онтологічний аспект пов'язаний із пізнанням навколишнього світу, гносеологічний – з освоєнням методології і набуттям навичок пізнання.

Мета статті – обґрунтувати доцільність уведення нової навчальної

дисципліни на гуманітарних спеціальностях ВНЗ, здійснити аналіз досліджень з цієї проблеми у вітчизняній науково-методичній літературі та досвіду запровадження дисципліни у ВНЗ Росії.

Виклад основного матеріалу. Фундаменталізація й цілісність освіти забезпечать органічну єдність природного та гуманітарного знання, дадуть цілісне системне бачення світу в контексті міждисциплінарного діалогу “двох культур”, забезпечать становлення цілісної особистості.

Фундаментальна освіта повинна бути орієнтована на розуміння глибинних, сутнісних основ і зв’язків між різноманітними процесами навколишнього світу, на сучасні уявлення про цілісний зміст системи наук, на оволодіння взаємодоповнювальними компонентами наукового знання. На зміну пануючої у XX сторіччі парадигми освіти повинна прийти нова освітня парадигма, що матиме на меті “формування концептуальних поглядів на навколишню дійсність”, розвиток ерудиції, компетентності й загальної культури.

У межах цієї освітньої парадигми, на наш погляд, до переліку навчальних предметів вищої школи доцільно ввести курс “Сучасне природознавство”, який розкриє системну складність, цілісність світу та його пізнання. Вивчення цього курсу повинно мати на меті ознайомлення студентів, зокрема гуманітарних спеціальностей, з одним із компонентів єдиної культури – природознавством – і формування цілісного погляду на навколишній світ, а також ознайомлення з раціональним природничо-науковим методом, що проникає в гуманітарну сферу, беручи участь у формуванні свідомості суспільства, і разом з тим здобуває усе більш універсальну мову, адекватну філософії, психології, соціальним наукам і навіть мистецтву.

Курс “Сучасне природознавство” повинен бути не лише сукупністю окремих глав традиційних розділів фізики, хімії, біології, геології, екології, більш того не просто розглядати міждисциплінарні відносини (зв’язок між різними природничо-науковими дисциплінами), а вивчати трансдисциплінарні концепції у природознавстві в цілому.

Методологічною метою такого курсу могло б бути одержання студентами уявлень про цілісну картину світу в межах природничо-наукової й гуманітарної парадигм, розуміння ними ролі людини в об’єднанні трьох взаємозалежних підсистем його існування – природного, штучного (техносфери) і соціального середовищ.

Аналіз актуальних досліджень. Обговорення потреби у введенні такого курсу у вітчизняній науково-методичній літературі вже здійснюється. Ініціатором обговорення є доктор філософських наук К.В. Корсак, який є автором кількох статей [5; 6] та доповідачем на науково-практичних конференціях з цього питання. Ця тематика зокрема порушувалась на конференціях у Херсоні (2001 р.), у Кривому Розі (2003, 2004 рр.), у Львові (2005 р.), у Харкові (2006 р.) тощо. Крім того, курс “Концепції сучасного природознавства” як спеціальний запроваджено у деяких ВНЗ України для студентів заочної та денної форм навчання гуманітарних спеціальностей. Це зокрема Київський Національний Економічний Університет, Київський політехнічний інститут, Мукачівський державний університет, Києво-Могилянська Академія, Сумський державний педагогічний університет та ін. Проте курс не став обов’язковим навчальним компонентом гуманітарних спеціальностей ВНЗ.

Отже, певні досягнення у доцільності введення дисципліни “Сучасне природознавство” у вітчизняному науковому середовищі досягнуті, проте їх кількість незначна і вони несистематизовані. Але курс на зразок запропонованого вже введений у ВНЗ Росії і можна коротко проаналізувати його зміст, досягнення та недоліки.

Дисципліна “Концепції сучасного природознавства” була введена в навчальні плани ВНЗ Росії у середині 1990-х років і сьогодні є обов’язковим компонентом у підготовці бакалаврів і фахівців з гуманітарних напрямів. Нині він ґрунтується на новітніх освітніх стандартах та розроблених у 2000 та 2004 роках двох орієнтовних програмах дисципліни “Концепції сучасного природознавства” В. Буданова – О. Мелехова – В. Стьопіна та О. Голубевої – Н. Добротіної – А. Суханова.

Курс запроваджений на таких спеціальностях: 540100 – Природнича освіта; 540300 – Філологічна освіта; 540400 – Соціально-економічна освіта; 520100 – Культурологія; 520200 – Теологія; 520300 – Філологія; 520400 – Філософія; 520900 – Політологія; 521000 – Психологія; 521100 – Соціальна робота; 521300 – Регіонознавство; 521400 – Юриспруденція; 521800 – Мистецтвознавство (за видами); 522400 – Релігієзнавство; 522500 – Мистецтво (за видами); 522600 – Сходознавство та Африканістика; 522700 – Конфліктологія; 522800 – Міжнародні відносини; 521200 – Соціологія; 521600 – Економіка; 521700 – Архітектура; 522200 – Статистика; 658200 – Інноватика

за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра та магістра.

У навчальних програмах відзначається, що вивчення дисципліни “Концепції сучасного природознавства” має на меті ознайомлення студентів, які навчаються за гуманітарними напрямами і спеціальностями, з невід’ємним компонентом єдиної культури – природознавством, і формування цілісного погляду на навколишній світ. Тенденція до гармонічного синтезу двох традиційно конфронтуючих компонентів культури співзвучна з потребами суспільства у цілісному світосприйнятті й обґрунтовує актуальність запропонованої дисципліни.

Таким чином, курс було задумано як міждисциплінарний динамічний опис основних явищ і законів природи і тих наукових відкриттів, які послужили початком революційних змін у технологіях, світогляді або суспільній свідомості. Методологія курсу полягає у сходженні за рівнями організації еволюціонуючого матеріального світу до людини як біопсихосоціальної істоти, потім – до взаємодій біосфери й цивілізації. Практичною метою було виховання у студентів не тільки природничо-наукової культури мислення, але й грамотного відношення до природи і живих істот, яке можна назвати побутовою екологічною культурою.

Виникненню цієї дисципліни передував тривалий процес створення науковцями суспільної думки та популяризація концептуальних ідей природознавства. Так, у 60 – 70-ті роки ХХ ст. з’явилися книги В. Вайскопфа “Наука й дивне”, Р. Пайерлса “Закони природи”, Р. Фейнмана “Характер фізичних законів”, Н. Бора “Атомна фізика й людське пізнання”, Й. Шкловського “Всесвіт. Життя. Розум”, Ф. Кемпфера “Шлях у сучасну фізику” Тоді ж радянський фізик Лев Ландау у співавторстві з А. Китайгородським та Ю. Румером написав популярні книги “Фізика для всіх” й “Що таке теорія відносності”. Широкий світовий резонанс викликала лекція “Дві культури й наукова революція”, прочитана англійським письменником Чарльзом Сноу у 1959 р. у Кембриджі (Англія), потім його книга “Дві культури”, в яких розглядались питання взаємодії гуманітарної і природничої культур. Дещо пізніше з’явилась книга англійського астрофізика Стівена Хокінга “Коротка історія часу: від Великого вибуху до чорних дір”, де популярно викладались подання про народження й еволюцію Всесвіту.

Ці книги й проблеми, порушені у них, визначили появу у середині 90-х років ХХ ст. у ВНЗ Росії нової навчальної дисципліни – “Концепції сучасного

природознавства”, яка є обов’язковим федеральним компонентом за спеціальностями і напрямками гуманітарного й соціально-економічного профілів. Основні ідеї цієї дисципліни були закладені В. Аршиновим, В. Будановим, Н. Мойсєєвим, А. Сухановим та іншими, які визначили мету викладання курсу та його зміст.

Цілі викладання запропонованої дисципліни визначено такі:

- розуміння специфіки природничо-наукового й гуманітарного компонентів культури, її зв’язків з особливостями мислення;
- формування уявлень про ключові особливості стратегій природничо-наукового мислення;
- розуміння сутності трансдисциплінарних і міждисциплінарних зв’язків та ідей і найважливіших природничо-наукових концепцій, які лежать в основі сучасного природознавства;
- усвідомлення проблем екології й безпеки життєдіяльності суспільства у зв’язку з основними концепціями та законами природознавства;
- формування уявлень про зміну типів наукової раціональності, революції у природознавстві і зміни наукових парадигм як ключових етапів розвитку природознавства;
- розуміння ролі історичних, природничо-історичних і соціокультурних факторів і законів самоорганізації у процесі розвитку природознавства й техніки, а також у процесі діалогу науки й суспільства;
- формування уявлень про природничо-наукову картину світу як глобальну (універсальну) модель природи, що відбиває цілісність і різноманіття природного світу [10].

Виходячи із цих завдань, уміст матеріалу предмета повинен був сприяти формуванню уявлень про:

- основні етапи розвитку природознавства, класичну, некласичну (квантово-польову) і постнекласичну (еволюційно-синергетичну) парадигми природознавства, особливості сучасного природознавства;
- принципи науковості, методології й філософії науки;
- концепції простору й часу;
- принципи симетрії й закони збереження;
- поняття стану у природознавстві;
- корпускулярні й континуальні традиції в описі природи;
- динамічні й статистичні закономірності у природознавстві;

- співвідношення порядку й безладдя (хаосу) у природі;
- про самоорганізацію в живій і неживій природі;
- ієрархії структур й елементів матерії мікро-, макро- і мегасвітів;
- взаємозв'язки фізичних, хімічних і біологічних процесів;
- специфіку живого, принципи еволюції, відтворення й розвиток живих систем, їх цілісність і гомеостазу;
- біологічне різноманіття, його роль у збереженні стійкості біосфери і принципи систематики;
- фізіологічні основи психіки, соціального поведіння, екології й здоров'я людини;
- місце людини у природній історії Землі, антропний принцип, ноосферу й парадигму єдиної культури.

За час існування предмета “Концепції сучасного природознавства” у навчальній і методичній літературі склалося декілька традицій подачі матеріалу. Умовно ці традиції називають філософська та фізико-хіміко-біологічна.

В основу філософської традиції лежало те, що багато уявлень в окремих галузях природознавства були об'єктом уваги філософів. Філософський підхід поділяється на два напрями. По-перше, виклад основ історії й методології науки й вихід на проблеми теорії пізнання. По-друге, аналіз філософських питань природознавства.

Інша традиція викладання курсу “Концепції сучасного природознавства”, що стала поширеною в системі вищої освіти, може бути названа фізико-хіміко-біологічна. У випадку використання цієї ідеології викладання відповідної дисципліни спрямовано на подачу яскравих фрагментів фізики, хімії та біології, а також на демонстрацію важливості стратегій мислення, вироблених у певних сферах природознавства для культури в цілому.

Цей курс характеризується великою кількістю навчальних посібників, розроблених для його викладання. Можна також відзначити, що, незважаючи на невеликий термін з моменту написання, вони витримали по кілька видань. Це “Концепції сучасного природознавства” Т. Дубніщевої, “Концепції сучасного природознавства” С. Карпенкова, “Концепції сучасного природознавства” С. Самигіна, “Концепції сучасного природознавства” М. Гусейханова та інші [1 – 4]. Значна кількість ВНЗ Росії розробляє і запроваджує у навчальні програми власні підручники, які потім стають рекомендованими до навчального процесу

як базові навчальні посібники [11].

Щодо результатів уведення цього курсу у навчальні програми ВНЗ Росії, то у методичній літературі аналітики замало. Проте ми вважаємо, що значна кількість навчальної літератури та кількість їх перевидань свідчать самі за себе, а результати загальної освіченості гуманітаріїв можна буде побачити за розвитком Російської держави в цілому через 5 – 10 років, коли випускники ВНЗ останніх років почнуть займати провідні ролі у своїй професійній діяльності.

Зважаючи на викладене, можна зробити такі **ВИСНОВКИ**:

1. Кризові явища у відносинах “людина – суспільство – природа” спрямовують вектор наукової думки до зміни підходів в освіті, особливо у вищій. Концепцією сучасної освіти є фундаменталізація та цілісність через поєднання природничого й гуманітарного знань, яке дає цілісне системне бачення світу і забезпечує становлення цілісної особистості.

2. У навчальних програмах ВНЗ присутня певна диспропорція, сутність якої така: студенти природничих і політехнічних спеціальностей отримують як природничу, так і гуманітарну складові освіти, в той час як гуманітарії не вивчають природничих наук, отже, не отримують фундаментальних знань і не можуть цілісно сприймати навколишній світ.

3. Існує потреба у межах сучасних тенденцій в освіті в уведенні на гуманітарних спеціальностях ВНЗ курсу “Сучасне природознавство” для забезпечення повноцінної фундаментальної освіти. При цьому варто звернути увагу на досвід Росії, вища освіта в якій має зазначений навчальний компонент, а початковий рівень до реформ у вищій освіті був аналогічний до вітчизняного.

На нашу думку, курс “Сучасне природознавство” повинен будуватися з точки зору фізико-філософського підходу до викладання матеріалу, оскільки останні 150 – 180 років саме фізика є локомотивом прогресу і фундаментом для розвитку прогресу в цілому, а філософія є апаратом осмислення отриманих знань за допомогою діалектичного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусейханов М. К. Концепции современного естествознания : учебник. / М. К. Гусейханов, О. Р. Раджабов – [6-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Издательско-торговая корпорация “Дашков и К°”, 2007. – 540 с.
2. Дубнищева Т. Концепции современного естествознания : учеб. пособие для студ. вузов / Татьяна Яковлевна Дубнищева. – [5-е изд., перераб. и доп.] – М. : Издательский центр Академия, 2003. – 608 с.
3. Карпенков С. Концепции современного естествознания : учеб. для вузов / С. Х. Карпенков. – [6-е изд., перераб. и доп.] – М. : Высш. шк., 2003. – 488 с.
4. Концепции современного естествознания / [под ред. профессора С. И. Самыгина]. –

[4-е изд., перераб. и доп.] – Ростов н/Д : Феникс, 2003. – 448 с.

5. Корсак К. В. Интегроване “Природознавство” і прогрес вивчення фундаментальних наук в Україні. – К. В. Корсак // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій технічній школі : збірник наукових праць. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2003. – С. 111 – 117.

6. Корсак К. В. “Концепції сучасного природознавства” у вищій школі Росії – досвід застосування / К. В. Корсак, О. І. Косенко, Ж. П. Ольховська // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : збірник наукових праць. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2004. – С. 116 – 125.

7. Найдыш В. М. Концепции современного естествознания : учебник. / В. М. Найдыш – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Альфа-М ; ИНФРА-М, 2004. – 622 с.

8. Садохин А. Концепции современного естествознания : учебник для студентов вузов, обучающихся по гуманитарным специальностям и специальностям экономики и управления / А. П. Садохин. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 447 с.

9. Степин В. С. Теоретическое знание : Структура, ист. эволюция. / Степин В. С. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 743 с.

10. Суханов А. Д. Целостность естественно-научного образования / А. Д. Суханов // Высшее образование в России. – 1994. – С. 49 – 53.

11. http://www.edu.ru/db/cgi-bin/portal/spe/prog_new.plx – Архив файлов примерных программ учебных дисциплин ГОС ВПО. Федеральный компонент.

12. <http://www.mon.gov.ua>.

УДК 378.041 – 371.214.46:811.161.1

В.А. Завгородний

Сумской государственной университет

ИНФОРМАЦИОННО-КОМПЬЮТЕРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ УСТНОМУ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ОБЩЕНИЮ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ

У статті розглядаються особливості навчання усного професійного спілкування студентів-іноземців з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій; дається рекомендація щодо створення мультимедійної програми.

В статье рассматриваются особенности обучения устному профессиональному общению студентов-иностранцев с использованием информационно-компьютерных технологий; дается рекомендация по созданию мультимедийной программы.

In the article the features of teaching verbal professional intercourse with the use of informatively-computer technologies to foreign student are examined, recommendation on creation of the multimedia program is given.

Постановка проблеми. При обучении иностранцев в условиях неравномерного, чрезвычайно растянутого по срокам приема на обучение заезда, а также при обучении на старших курсах в условиях ограниченного количества учебного времени особую **актуальность** приобретает проблема интенсификации учебного процесса, которая должна реализовываться прежде всего за счет правильной организации профессионально ориентированного обучения украинскому (русскому) языку.